

Het gebruik van het Utrechts Taalcurriculum

In dit stuk vindt u informatie en instrumenten voor leraren/docenten, Ib-ers, taalcoördinatoren, directeuren en managers om het curriculum in te zetten voor verbetering van het taalonderwijs. Deze tekst bestaat uit vier onderdelen:

- Voorbeeld van gebruiksmogelijkheden voor het UTC
- Aanwijzingen om aan de hand van het UTC opbrengstgericht te werken.
- Checklists waarmee de kwaliteit van didactiek van de verschillende taalonderdelen in kaart kan worden gebracht.
- Checklists voor het kiezen van kwalitatief goede taalmethoden.

Voorbeelden van gebruiksmogelijkheden

Het zal duidelijk zijn dat dit materiaal niet bedoeld is om van voor naar achter te lezen. U kunt er op verschillende manieren uw weg in vinden, afhankelijk van uw doel. Hieronder zetten we een aantal gebruiksdoelen op een rij.

U bent leraar of docent en wilt weten hoe u wat betreft begrijpend lezen toewerkt naar het volgende niveau.

Lees binnen het domein lezen in ieder geval de algemene richtlijnen voor begrijpend lezen én lees voor uw onderwijsperiode de doelen, aandachtspunten en de aanwijzingen voor toetsing en differentiatie. Hiermee heeft u alle informatie die u nodig heeft om te werken aan begrijpend lezen. Omdat woordenschat bij begrijpend lezen onontbeerlijk is, is het raadzaam om ook het hoofdstuk woordenschat te lezen.

U bent docent in de brugklas van vmbo gt en uw leerlingen blijken technisch nog niet goed te lezen.

Lees de algemene richtlijnen voor technisch lezen en de doelen en aandachtspunten voor vmbo bk. Eventueel kunt u ook de doelen en aandachtspunten lezen van groep 5 en 6, of zelfs groep 4, als u wilt weten hoe op de basisschool aan deze doelen wordt gewerkt. Vrij lezen wordt in de aandachtspunten voor de docent genoemd als een zeer effectieve manier om het technisch leesniveau te verhogen. Om hier meer over te weten leest u de algemene richtlijnen voor vrij lezen en de aandachtspunten voor uw onderwijsniveau/periode.

U bent ib-er of taalcoördinator en wil met het team de kwaliteit van het woordenschatonderwijs op uw basisschool verbeteren.

Lees het implementatiedeel en kies in de hulpmiddelen per periode de checklist woordenschatdidactiek en/ of woordenschat in de methode, om met het team de stand van zaken te evalueren. Lees voor een beter begrip van de checklists de didactische richtlijnen voor woordenschat.

U bent taalcoördinator op een vmbo gt en hebt op basis van de Cito volgtoets geconstateerd dat bijna alle leerlingen een achterstand hebben voor lezen en woordenschat.

Wanneer slechts enkele leerlingen een achterstand hebben kunt u veel bereiken met een remediëringaanbod voor deze leerlingen. Maar als de meerderheid van de leerlingen een achterstand heeft moet het basisaanbod in de reguliere lessen worden geïntensiveerd. Gebruik de handvatten en de checklists begrijpend lezen en woordenschat om een analyse te maken van de stand van zaken. Bespreek met de vakgroep Nederlands (en of de taalbeleidsgroep) de richtlijnen voor begrijpend lezen en woordenschat en de doelen en aandachtspunten voor vmbo gt én voor het niveau daaronder en maak op basis van de analyse keuzes m.b.t. intensivering van het curriculum en of de kwaliteitsimpuls voor de didactiek. Spreek ook af wanneer en hoe het resultaat hiervan wordt geëvalueerd.

Opbrengstgericht werken met het UTC

Om opbrengstgericht te werken moet de school cyclisch werken. Concreet betekent dit dat de school gegevens verzamelt en gericht gebruikt om leerlingresultaten te verbeteren. Meten van leerlingresultaten, analyse ervan en aanpassingen van het onderwijs naar aanleiding van de analyse van resultaten is een cyclisch proces. Cyclisch werken betekent dat steeds opnieuw bepaald wordt aan welke verbetering gewerkt wordt en welke concrete resultaten men wil bereiken. Dit proces kan ondersteund worden door gebruik te maken van de PDCA-cyclus¹. De PDCA-cyclus is bij de meeste scholen bekend in het kader van kwaliteitszorg. Het model bestaat uit vier stappen: Plan- Do - Check - Act.

Plan: SMART formuleren/aanscherpen van beoogde resultaten:
specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden

Do: uitvoeren en resultaten meten

Check: analyse en verklaring van resultaten

Act: vaststellen welke acties en interventies nodig zijn om de resultaten te verbeteren en het doel te bereiken

Doordat de cyclus zich herhaalt leidt het doorlopen van de stappen tot een voortdurende verbetering van de resultaten. Niet alle stappen in de cyclus duren even lang. De plan-fase vraagt vooral tijd wanneer een verbetertraject wordt opgestart. Wanneer de plan-fase voor de tweede en volgende cyclus aan de orde is, kost deze fase minder tijd omdat het gaat om een aanscherping van de eerder gemaakte plannen. De do-fase omvat een langere periode van uitvoering. De check- en act-fase vinden plaats in een kort tijdsbestek en zijn nauw aan elkaar gerelateerd.

We geven nu per stap aan hoe een school het UTC daarbij kan inzetten. We doen dat eerst voor opbrengstgericht werken op schoolniveau en daarna voor opbrengstgericht werken op groepsniveau. Voor beide is het UTC richtinggevend.

¹ Deming 1986

Opbrengsgericht werken op schoolniveau

(aangestuurd door directie/management, in samenwerking met interne begeleiders en taalcoördinatoren)

Plan

- Formuleer de leerlingdoelen (SMART) op groepsniveau, of scherp die aan
- Formuleer doelen (SMART) voor leerkrachten met betrekking tot de uitvoering van effectief onderwijs: tijd, aanbod, instructie, differentiatie en monitoring
- Stel de toetskalender vast

UTC Gebruik voor bovenstaande onderdelen de richtlijnen onder de kopjes:

Leerdoelen

Didactische richtlijnen

Tijdsbesteding

Toetsen en differentiatie

- Plan deelname aan bovenschools georganiseerde scholing- en netwerkbijeenkomsten
- Plan teamvergaderingen waar gesproken wordt over de uitvoering van effectief onderwijs in de groepen
- Plan coaching van leerkrachten op de werkvloer
- Plan teamvergaderingen waar gesproken wordt over leerlingresultaten en de consequenties voor de inrichting van het onderwijs in de groepen
- Leg doelen en afspraken vast in een schoolspecifiek verbeterplan

Do

- Maak vanuit de doelen afspraken over de uitvoering van effectief onderwijs

UTC Baseer de afspraken op de richtlijnen onder de kopjes:

Didactische richtlijnen

Tijdsbesteding

Toetsen en differentiatie

- Laat de uitvoering van de afgesproken werkwijze monitoren en ondersteunen door de interne begeleider/taalcoördinator

UTC Zet hierbij de checklists voor didactiek in

- Neem deel aan bovenschoolse bijeenkomsten
- Besteed in de teamvergaderingen aandacht aan de uitvoering van effectief onderwijs

UTC Laat vóór de teamvergadering de teamleden de didactische richtlijnen lezen

- Toets volgens de toetskalender

UTC Volg de toetskalender onder het kopje Toetsen en differentiatie

Check

- Geef de gegevens van de groepen weer in tabellen en grafieken die een totaaloverzicht geven.
- Analyseer de toetsgegevens. In welke mate worden de doelen bereikt? Door de school als geheel? Door afzonderlijke groepen?

UTC Gebruik de doelen als referentiekader

Act

- Zoek naar mogelijke oorzaken van tegenvallende resultaten

UTC Vergelijk de praktijk met:

Didactische richtlijnen

Tijdsbesteding

Toetsen en differentiatie

UTC Laat de interne begeleider/taalcoördinator rapporteren over de monitor die ze uitvoerden met de checklists didactiek

UTC Beoordeel de kwaliteit van de methoden aan de hand van de checklists

- Maak afspraken voor versterking van het onderwijs

UTC Zet in op de onderdelen die vergeleken met de richtlijnen van het UTC zwak bleken

Voer de cyclus voor opbrengstgericht werken op schoolniveau tweemaal per schooljaar uit op basis van het Cito leerling- en onderwijsvolgsysteem. Voer daarnaast nog minimaal eenmaal, maar beter tweemaal een tussentijdse evaluatie uit op basis van extra toetsen en methodegebonden toetsen.

Opbrengstgericht werken op groepsniveau

(aangestuurd door interne begeleider en taalcoördinator)

Op groepsniveau wordt ook cyclisch gewerkt aan de verbetering van de resultaten van de leerlingen. De cyclus voor opbrengstgericht werken op groepsniveau is gebaseerd op de cyclus handelingsgericht werken (Zorgroute, Clijsen, 2007) . Aanwijzingen voor leerkrachten om opbrengstgericht te werken in de groep zijn:

<p>Plan</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formuleer de doelen voor de komende periode
<p>UTC Leidt ze af uit de leerdoelen die voor de groep zijn geformuleerd</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Cluster de leerlingen met vergelijkbare instructiebehoeften
<p>UTC Maak gebruik van de aanwijzingen Toetsen en differentiatie</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Stel een groepsplan op
<p>UTC Maak gebruik van de aanwijzingen in Toetsen en differentiatie Verwerk de didactische richtlijnen in de handelingsplannen</p>
<p>Do</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voer het groepsplan uit
<p>UTC Volg de didactische richtlijnen</p>
<p>Check</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zet de leerlingresultaten in een groepsoverzicht • Analyseer de resultaten • Check in hoeverre de aanpak in de afgelopen groepsplanperiode de gewenste resultaten heeft opgeleverd
<p>UTC Maak gebruik van de aanwijzingen in Toetsen en differentiatie Verwerk de didactische richtlijnen in de handelingsplannen</p>
<p>Act</p> <ul style="list-style-type: none"> • Formuleer consequenties van de check: voor noodzakelijke of gewenste interventies in de volgende periode, voor het clusteren van leerlingen, voor de instructiebehoeften van leerlingen die specifieke aandacht nodig hebben.
<p>UTC Maak gebruik van de aanwijzingen in Toetsen en differentiatie Verwerk de didactische richtlijnen in de handelingsplannen</p>

Voer de cyclus voor opbrengstgericht werken op groepsniveau in een schooljaaren aantal keren uit. Hoe vaak, is mede afhankelijk van de toetskalender voor het desbetreffende taalonderdeel.